

Број 37.

У Београду 14. Октомбра 1874.

Година I.

Издави сваке
недеље.Претплата се шаље
напред уредништву.
Уредништво је у бо-
гословији.

СИОН

ЗА СВЕ СРПСКЕ КРА-
ЈЕВЕ СТАЈЕ НА ГОД.
60 ГР. ИЛИ 6 ФОР. НА
ПО ГОД. 30 ГР. ИЛИ
3 ФОР. НА ТРИ МЕС.
15 ГР. ИЛИ 1 ФОР. И
50 НОВ.НЕПЛАЋЕНА ПИСМА ОД
НЕРЕДОВНИХ ДОПИС-
НИКА НЕ ПРИМАЈУ СЕ.**ЛИСТ ЗА СВЕШТЕНИКЕ, ВАСПИТАТЕЉЕ И РОДИТЕЉЕ.**

Издаје и уређује проф. богосл. архим. Нестор.

С Мораве 23. Августа 1874 год.

Једна реч о стању и положају нашег отачанственог свештенства.

„Свака је река с поточића јака“ па дај да и ми снагом својом улијемо што у ту општу реку, не би ли ојачала.

Доста је писано у свима листовима отачанственим и много је говорено и доказивано са стране појединих људи, па свима скупштинама народним, да је материјално стање нашег отачанственог свештенства худо и жалосно и да га треба према сувременој потреби и овладавшој скупоћи поправити; па од свега тога до данас ништа се не учини у корист поболшања стања свештеничком. С године у годину све се реформише и дотерује према *духу времена* и потреби само једно свештенство осуђено је, да својим стањем и данас сведочи какве су негда установе постојале у српском народу. Ми овим нећемо да кажемо, да су све старе установе хрђаве биле. Шта више, ми сматрамо, да је свака установка према добу у ком постаје — баш добра; сљедствено и свештеничка награда, установљена према добу и приликама у којима се онда наш народ налазио де је била добра. Но питање је: да ли је она у данашњем добу добра?...

Да би се на ово питање задовољавајућег одговора дало, нужно је да се сазна, како се у пређашња времена осталим народним радницима плаћало; па пошто се упореди оно доба плате са данашњим уређењем плате свију сталежа, који народ служе а народ јим плаћа — види ће се, да је се за све сталеже имало у виду *време*, а за само јадно свештенство чинио се као нарочно неки изузетак.

Још пре коначног ослобођења Србије, дакле још онда, када у Србији не беше никакве српске господштине, народ се наш побринуо о издржању свога свештенства, одредив овоме онакву награду, каква се у оним приликама могла одредити. Па та награда и до данас му је иста остала, само што се мало у нечем кад-кад мењало, колико да се — што по реч — свештенству очи замажу. — А како ли је било са наградом првих чиновника пошто се Србија ослободи турских власника? Од прилике као и са свештеничком. Чиновници су примали из народне касе неку врло малу плату, а остало им је све народ оног округа давао, у ком су живели, као: по неког брава, сира, масла, брашна, огрев, квартир, зуб и сена за стоку и т. д. Но време и прилике су се измениле, па је се према томе и чиновничка плата удешавада. Тако је исто било и са народним учитељима. А како ли је са јадним свештенством?.. Оно је и дан дањи остављено на милост и немилост народну. (У име добровољна дара, у име добровољне писаније, сиротињи бадава. Види тарифу свештеничку).

Кад је данашња награда свештенству одређивана, без сумње имале су се у виду прво и прво мале потребе, друго јевтиноћа, а као најглавније, што је онда народ давао свештенству тако рећи шаком и капом. А да је се данас све ово изменило, што сви знамо, па ипак кад се, било у штампи било у скуштини поведе реч о побољшању и уређењу стања свештеничког, свагда се је налазило људи, који на сва уста повичу: „Попови су спајије, њима не треба више давати.“ Та за Бога људи, што не метнете руку на срце и добро не

www.univ.rs

УНИВЕРЗИТЕТСКА ВИБЛИОТЕКА

промислите, да ли је доиста стање свештеничко таково, каквим га замишљате? Помислите само, шта сваки од вас годишње даје своме свештенику, и узмите то у укупан рачун према броју кућа свештеничке парохије, па онда не треба вам бољих доказа. Но уз то не заборавите, да одбијете бар једну трећину што пропада у вересији, која се никако не може наплатити, а врх свега додајте, да данас свештенство плаћа данак и прирез и сноси све друге терете државне и општинске као и остали народ! Свештенству није криво што плаћа данак и што сноси све терете општинске, али му је криво и неправдо: зашто се од њега много више тражи, но што се игда тражило, а овамо неће нико да помисли, да ли оно може опстати са вајкада одређеном наградом према садањим приликама и потребама сувременог живота? — Да кажемо још и ово: кад је садања награда или тарифа свештеничка одређивана, онда свештеници нису се морали за свој чин у нарочитим заводима спремати, док данас мора јадни отац и црно испод нокаста потрошити, док му се син за свештенички чин спреми. Онда нису свештеници рођене, венчане и умрле ни у протокол уписивали, а данас се од њих тражи не само то, но још, (и то под најстрожијом одговорношћу) да дају бесплатно изводе из свију протокола по развој правителственој потреби и за све то да морају свој сопствени материјал трошити. Па чак да морају бесплатно издавати изводе и чиновницима и њиховим фамилијама а већ о сиротињи да ништа и не говоримо! Данас се још тражи од свештенства, да помаже у раду комисијама при попису војника, да ради у комисијама при попису људства и т. д. а без икакве новчане награде. Па јели то право? И имали још гди год у свету такав сталез, који је осуђен да у држави врши толике послове бесплатно?

Многи родољуби веле: „Доста зависи од свештенства, да се у народу одржи морал и прави српски карактер, да је народ радан и т. п.“ Ово је истина и тако би и требало

да је, но питање је: да ли је свештенству могуће, да ову задаћу врши на потпуно задовољство код садањег стања и положаја свог? Док свештенство није долазило у омразу с народом због наплате, дотле је оно много више користило народу. Примера за ово налазимо при самом устанку за ослобођење наше. У том времену ми видимо како многи свештеници скупаљају народ под српску заставу и воде га противу општег непријатеља. Даље видимо и то, како се свештеници као народни пуномоћници шиљу од стране народа разним страним владарима, да преговарају у име целог народа нашег о срећи народској. А у овакав положај могла је свештенство ставити само љубав народња. Но да ли данас свештенство ужива ону народну љубав и поверење? Одговарамо са не, а зашто, то ће свакоме појмљиво бити кад оцени прилике, у којима се свештенство данас налази. Данас се о свештенству из зле намере говори: да оно глоби, да проводи само готовански живот, да је већ преживило себе и т. д., и т. д. Кад се не би о свештенству овако мислило и говорило, сигурно би се до сада и његово стање побољшало и уредило, а не би се још и погоршавало. На прошлој скупштини нека г.г, посланици из велике бојазни, да свештенство не глоби народ, изнесе предлог, да за свештенике општински судови наплаћују њихова свештенослужбена и да ови судови решавају о сродствима, у место да предложе начин, како да се свештенству стање побољша и уреди. — Јадно наше свештенство, шта ли неће још дочекати??!

Дакле у место побољшања прошла му је скупштина донела погоршање стања. Прештампа се и раздаде по народу препотопска тарифа. Па да се и она прочита и објасни народу онако као што треба, па каква је, таква је! По тој тарифи свештеник има права да наплати за велико опело 26. гроша, и толико је народ до сад и давао. Али како се тарифа прочита, народ вели „недам више од 18. гр. јер тако у тарифи пише.“ А ово је зато, што господа начеоници сре-

ски из злобе према свештенству, нехтедеше народу објаснити и додатак в тарифи, у коме додатку стоји, да се свако свештендејство, које уз опело иде, обашка по тарифи и плаћа. Ми сви знамо, да се уз опело свагда свршавају и неки спомени, а тако исто и водо-освећење, а за сва ова свештендејства одређена је нарочита такса. Дакле кад се то све укупно сврши, свештеник има права, да наплати 26 гроша. Али народ је чуо, да је капетан казао, да је опело 18. гр. па толико и даје. Тако је исто више или мање и са осталим свештендејствима. Па није ли ова тарифа прави враг између народа и свештенства??

Но ова садања свештеничка тарифа хрђава је и неправедна не само за једно свештенство: она је тако исто хрђава и непрактична и за сам народ.

Основач хришћанства рекао је свештенству: „*Проповједуј слово, настој благовремено и безвремено.*“ Смисао ових речи јасан је и не потребује никаквог објаснења, а у овоме у главном и састоји се служба свештеничка. Ми смо у течају овог нашег говора споменули, како многи увиђају, да би свештенство могло много користити народу у сваком погледу. И то је цела истина, коју нико оспорити не може. Али на жалост при садањем стању и положају свештенства, не може се много од њега очекивати; а није ни могуће да користи народу онај сталеж, о ком се једино због његовог неререформисаног стања говори, да готовански живот проводи. Па да ли су за то криви попови? И кад би они — као што многи мисле — имали да врше само религијозне обреде, да ли је право за народ да и оволико плаћа свештенству? Није. Народ треба да има од свештенства и видљиве користи, а то би се све могло постићи кад би се хтело да притече у помоћ свештенству.

Свештенству је дакле главна задаћа, да буде народни учитељ у сваком погледу. Признајемо, да садање свештенство није доста спремно, да може народ свачему учити с великим

ползом, н. пр. пољској привреди, сточарству, чувању здравља по лекарским правилима и т. д. али ипак мора се признати, да би и у овом погледу доста користило код бољег положаја свог. Примера за ово налазимо у нашим старим свештеницима, који се нису ни у пола спремали колико садање свештенство, па је ипак народ многе користи од њих видео. Не треба само викати „Попо, за тебе је требник,“ но треба и попи одредити посао покрај онога што има требником да врши, па ћете видети како ће ствари другим током поћи, јер је попа у непрестаном додиру с народом, па би могао много више учинити за народ а за једну исту плату но сви данашњи дрекавци, којима на устима непрестано стоји родољубље, а у самој ствари ради су да живе о трошку ближњега. Али разуме се, да прво и прво треба попу још у школи спремити за тако важну службу а и стање му побољшати и уредити те да не изгледа у народу као просјак.

Нека мисли и говори како ко хоће, свештенство је неопходимо нужно за народ, само је то велико зло, што је свештенство данас постављено у такав положај спрема народа, да народ од њега не види велике хасне, па с тога му се и чини да га попови глобе. Да би дакле народ и видиме користи имао од свештенства, нужно је да се стање свештеничко што пре побољша и уреди, а то би се за сад најбоље и најлакше могло извршити, кад би се узаконио онај предлог комисије, који је пре неколико година пројектиран и подношен народној скупштини. Но ако се засад ма из којих узрока ни то не би могло примити, то нека се до бољих прилика стање свештеничко бар у оволико побољша и уреди:

1. Да се заведе фонд за удовице и сирочад свештеничку.

2. Нека се учини да нема вересије, јер због вересије свештенство долази у велики сукоб с народом.

А вересије бм могло нестати, кад би општине за сваког свештеника имале у резерви по 100 гр. чар.

Из ових 100 гроша кметови би месечно исплаћивали

свештенику вересију, а после би за идући месец наплаћивали од свештеникових дужника и попуњавали резервну сумицу. Који би тако сиротног стања био, да нема одкуда свештенику платити, за њега да је дужна платити дотична општина, јер кад општина мора за сиромаша да плати све што је за погреб нужно, право је да плати и свештенику за опело, јер није право да свештеник чини кулук сам, а сви у општини да се од тога ослобођавају. На овај начин свештенству би прилично поможено било, а међу тим неби народ никакав терет носио.

3. Да се бир и по селима почне давати у новцу и то од пореске главе по 10 гр. чар. као што је преклањска скупштина давала, што би се без сумње и остварило, да је ондашњи министар просвете хтео ту ствар боље прихватити.

Кад би се бар ово за сада усвоило у корист побољшања и уређења стања свештеничког, онда би свештенство и према садањој тарифи како тако животарити могло. Али ако се ни оволико не учини, онда ће свештенство покрај поповања латити се и других средстава за одржање своје и својих породица, али онда нека га нико не криви, што морал у народу пада и што народ нема од њега онакве користи, какву би с правом имао очекивати кад би се за стање његово боље побринуо.

Један свештеник.

Папство и његова централизација.

(НАСТАВАК).

После смрти Методија, као мрки вуци немачки свештеници навалише на наш источни обред и кроз два три столећа изтиснушега из северних славенских крајева, нештедећи у своме вандализму ни св. књиге, нити наше старославенске споменике! Да се је одржала код Чеха, Мораваца, Крањца и Корутанаца наша литургија и старославенска књижевност, за цело нигда код њих неби дубоко продрла пакосна нем-

УНИВЕРЗИТЕТСКА

БИБЛИОТЕКА

штина, нити би они можда претрпели оне страшне политичне олује, које су им нарушиле самостални народњи живот и сабиле их под душмански јарам. Ми Срби, ако још дишемо, ако имадемо глас у Европи, најпре ваља да благодаримо нашој старославенској ћирилици, јер нам је она сачувала од коначне пропасти и веру и народност. Код северних славена укорениле су се разноврсне јереси с тога, што народ није имао бедема, за ког да се заклони; а код нас хвала Богу, бар вера је до сада¹⁾ остала онаква, какву су нам је први проповедници предали. *Лутеранизам* окужио је само оне цркве, које су се служиле латинским обредом; а где је год наишао на наш обред и на нашу св. веру, онде је морао да застане.

Да видимо сада, коју су веру веровали и ког су се обрета придржавали у прастаро доба наша браћа Хрвати и Далматинци.

Хрвати предвођени петорицом браће Кнежевића 634. г. изашли су из данашње Галиције иза карпатских планина и дозволењем византијског цара Ираклија настанили се у Хрвацкој и Далмацији. Од год. 634—638 борили су се, штоно реч, за кућу и домовину с дивљим аварима у овим покрајинама и помоћу Срба сретно их савладали. Србо-Хрвати били су разјеђени на аваре до зла бога, јер авари бејаху разорили сјасет градова у старом Илирику, особито у Далмацији. Старо, младо, невино, сакато, шта више бедну дечицу у колевки аварски је мач убијао. Путник, пролазећи од Задра до Неретве наћи ће и сада развалине негда богатих варошица, које су у прах обратили ови нечовечни суплеменици мађара. Соли (salona). још под римљанима престоница свега Илирика год. 636 би разорен до темеља и јадни, заоставши Далматинци прибегоше на далматинске острове, цвилећи за опустошеном отаџбином. Древне житеље у Хрвацкој и Далмацији довољно је осветио српско-хрвацки мач, авари беху утама-

¹⁾ Код нас с дана на дан пропадају махом народни обичаји; наше домородке пошто по то хоће да подражавају швабином искривареном оледу.

њени и њихови остатци разбегоше се по врлетној Далмацији и кршевитом Хрвацком приморју и Загорју, где се и дан дањи опажа њихов азијатски лик и стране црте у ношњи.

Хрвати у покраинама слишћеним од Авара оснују своју државу, с којом су управљали народни њихови кнезови под врховном владом византијских цесара.

Константин Порфирородни вели; да је цар Ираклије „позвао из Рима латинске свештенике да обрате у Христову веру Хрвате, и да су у новоустројеној хрвацкој држави духовно руководство имали латински епископи¹⁾“ Овде примјећава Ј. Раић да то нису изворне речи Константина Парфирородног, него надометак латинскога превођача калуђера А. Бандурија, који је по обичају римскога свештенства изопачавао све што би могло послужити на част Срба и њихове православне вере²⁾. И за цело, ми неможемо да поњамо, каква је нужда могла склонити Ираклија, да потражи свештеника од римскога папе, кад су готово све покраине његова царства зависиле од цариградске патријаршије, кад је политична увиђавност захтевала да се славенски свештеници Хрватима пошљу те тако што чвршћа узајамност постане између Србо-Хрвата и Цариграда. Осим тога: „у колико су нам до сада познате римске архиве, пише Хрвацки повесничар Пејачевић, нема никаквих доказа да су римљани покрестили Хрвате или Србе³⁾.“

Хрвати су зависили од цариградске патријаршије све дотле, док год. 780-те византијски цар Нићифор није поклонио француско-немачком цару Карлу великом Хрвацку, Далмацију и Панонију, задржавши за себе неке острове и вароши у хрвацко-далматинском приморју. Нечовечна влада француска и неваљалство римског свештенства бејаху стегнули Хрвате у ланце ужасна роцства. Не беше народне светиње,

1) De administratione Imperu cap. 31.

2) Књ. 1. гл. XXII. §, 28.

3) Historia Serviae a saeculo VII ad XV рад. 26.

коју неопоганише ови немили гости, зато увређени, обезчашћени Хрвати скочише на оружије са својим кнезом Себесловом, ступише под заштиту Цариграда и замолише цара Васиља Маћедонца 867 год. да им пошаље српске учитеље и проповеднике¹⁾. Порфирородни изриком каже да су Хрвати захтевали свештенике грчко-источне, а ти нису могли бити други, но православни српски свештеници, почем већ у то доба сви Срби бејаху примили Христову веру и у своје цркве старославенско богослужење одавно завели. Док је живео кнез Себеслав, Хрвати су постојано упражњавали наш православни обред; али год, 879-те несретни Хрвацки племић *Бранимир* погуби Себеслава и заседе на његов крвави престо. Бранимир (било би праведније да га повесница зове *Рушимир*) бојећи се освете византијског цара, који је волео Себеслава, одцепи се од Цариграда и са својим народом ступи под заштиту римског папе и западњег владара.

На папској столици тад је седио заклето непријатељ славенства Јован VIII, од ког су нам остала три писма, односно Бранимира и његових Хрвата. У првome писму, датирaном у Јуну 879 год. Јован хвали Бранимира и наговара га, да буде постојан у вери римској; у другоме прима Хрвате и њихово свештенство у крило римске цркве, а у трећему од 10 Јуна споменуте године, налаже спљетскоме свештенству: да ништа не зазире од словена и да се рукоположи за славене народни архијепископ, који ће примити плашт (*pallium*) од римскога, а не од другoга (цариградскога) патриарха.

У овој нашој расправи видели смо да је и горопадни папа Јован VIII 880 год. одобрио нашу православну литургију у северо славенским покраинама; наравно дакле сједује, да је није могао забранити ни у Далмацији ни у Хрвацкој, а с нашом браћом у овим земљама папа је морао, и ако преко воље, да поступа трезвено. Истом папа Јован X, чујући да се с дана на дан у Хрвацкој и Далмацији шири

¹⁾ De adm. Smp. cap. 29.

источна вера и православни наш обред, год. 925. с једним ватреним писмом укори спљетскога архијепскопа и нареди му да *смело* стане на пут ширењу наше вере. Јован је у својој јарости наређивао: да се у место нашег богослужења заведе римско и казивао да он (папа) налази Методија и његове књиге у појединоме спису црквених књига. (гле лисичијег претварања папског).

Услед ове окружнице спљетски архијепскоп отвори у Сплету црквени сабор 925 год. На сабору су председавали папини посланици и сабор нареди: да се у Хрвацкој, Далмацији и Захулмију (један део наше Херцеговине) нема више упражњавати старо-славенско богослужење, које је било препуно (гле мудрости саборских отаца!) оријанских сујевјерија. Сви напори латинштине да избришу источну веру и наш обред остадоше празни, јер српско-хрвацки епископ у Нину (варош Нона у Далмацији) прикупи около себе све народне снаге, охрабри наше народно свештенство и одпоче с латинштином рат на смрт, или живот, небојећи се римских анатама. Преблаг и Господ душу помиловао у рајским дворовима а вечна му памјат нек буде у нашем народу!¹⁾

(НАСТАВИТЕ СЕ.)

Освештење цркве Брчанске у Босни.

(ПРОДУЖЕЊЕ.)

После ове здравице коју напи Митрополит Дионисије Султану, устаде поштовани прота брчански Г. Стеван Петковић и рече: „Господо! општина брчанска жели да напије здравицу својим гостима, који су миловали доћи да ову свечаност нашу увеличају, а за извршење те здравице одредила је учитеља наше школе Г. Деспота Деспотовића.“

Учитељ Деспот је у општини овој познат као интеллигентан и пламен патриота, који се разумно но ватрено заузима за све оно, што на себи носи печат „Српства.“ То је човек с лепим и богатим знањем, који би могао у средини образованог света заузети да-

¹⁾ Glagolita Clozianus pag. 13 6 XV.

леко лепши и виднији положај с обзиром на своје личне користи, него што то заузима као учитељ у општини брчанској. Но љубав према српству и према свему оном што је српско, привлачи га и везује за то место па и за ту дужност, у којој он може донста много и много користити ондашњем друштву и његовим потребама. Задахнут овом патриотском тежњом, он је општини брчанској учинио услугу и тиме што је узео за сунругу сироту, но образовану и васпитану девојку из Београда, те да тако у лицу њеном да општини и учитељку, која би њихову женску дечицу учила и књизи и раду. По себи будући ватрен и одрешит, он је ватрено и здравицу гостима напио. Ми жалимо што нисмо у стању да читаоцима нашег листа можемо предати ту здравицу од речи до речи. Но у колико се опомињемо она је у главном исказивала ове мисли: „Србин ма у ком стању и ма у ком положају био, вавек је имао ту одличну црту, што је био и остао *гостољубив*. Ова црта можда је још јача код нас, као код народа коме глава лежи испод турске сабље, него ли код оних који су срећу имали да се испод тога отму и окусе плод цивилизације и слободе. С тога, драги гости, да вам и не говорим, ви сами можете закључити, с каквим поносом и с каквом радошћу гледа вас наша општина данас у средини својој? Хвала вам што сте миловали доћи јер тиме доказујете да *знате* за нас и да пратите с сачувствивјем сваки наш напредак на пољу нашег општег рада и унапређења. Живели!“

Многољетствију и песмама неби овде било краја, да ту узбуђеност незаустави вишепоменути Г. Прота брчански са овим речима: „Браћо и господо! Ми имамо у данашњој светковини нашој два одлична и општељубљена госта из кнежевине Србије, који и ако нису лично међу нама, но писменим одзивом и поздравом њиховим, којим удостоише нашу општину, ми им морамо толико бити захвални, као да их лично међу нама данас видимо, а то су: Митрополит целе Србије Г. Михаил, и Епископ Шабачки Г. Мојсије. Први је имао доброту оправити три свештена лица с писмом да општину у име његово поздраве, а други је својим писмом сам од себе нашу општину поздрављив. Да прочитамо та писма у овоме збору, те да њихов очински поздрав поделимо! Ево тих писама: (И прота их чита)

Богоизбраној и православној општини брчанској.

Одзивајући се братскоме поздраву православне Србске обштине Брчанске и с љубављу желећи молитвено учествовати у ње-

ној духовној радости, коју је трудом и пожртвовањем, по милости Господа и Спаситеља Исуса Христа дочекала, — шаљемо архимандрита Нестора професора Богословије, протојереја Лозничког Игњата Васића и ђаконa нашега Јована Костића, да од наше стране поздраве благочестиву общину и учествују у свечаности тако драгој и племенитој, као што је освећење нове њене цркве Богу на славу а народу на душевну корист и потребу.

Нека Господ утврди св. веру православну у срцима свију и свакога лица ове благоизбране общине, да јој буде све срећно, здраво и напредно, што јој жели и зашто се Богу моли њен благодетел и молитвеник

Е№ 1066

11. Августа 1874. год.
у Београду.

АРХИЕПИСКОП БЕОГРАДСКИ И
МИТРОПОЛИТ СРПСКИ,

Михаил, с. р.

Општи усклик „живео!“ излазаше из уста целог збора, и здравица у здравље Г. Митрополита српског беше доиста мила здравица свакоме који се ту десио. Затим се одма одпоче читање писма Г. Мојсија Епископа шабачког:

Обштину Брчанској у Босни.

Добио сам ваше братско и љубазно писмо у коме ме позивате да будем учесником ваше велике радости, — радости, која крепи душевне и телесне силе, која сагрева ладна срца, која буди дивну успомену негдашње славе, слободе и величине српске, која одушевљава врсне патриоте, у прилици најтежих минута, на велику и сјајну будућност.

И ако ичије срце може бити покренуто братским осећањем ваше славе и радости, то заиста моје; ако би ико искрено и чисто-срдечно желио да буде у средини вас, драга моја браћо, то заиста ја; — али околности, од којих зависи добра воља, ево ми недопуштају да дођем, да се видим с вама и да поделим вашу радост. Немогући на то, ја се надам у доброту вашу, да ћете примити ово неволико редака мога братског поздрава и љубави, са онаким осећањем са каким вам ја исти упућујем.

И дај Боже, да печат освећења ваше св. цркве, буде печатом и залогом будуће слободе и среће ваше, да први глас звона од св. храма, пронесе глас утехе, радости и миле слободе, на славу пресвете Богородице, у част имена вашег и срећу народа српског. Живели.

12. Августа 1874 год.
у Шапцу.

ЕПИСКОП ШАБАЧКИ
Мојсеј, с. р.

Хор певаца, који је литургију одпојао и који такође беше на овоме ручку, захори довршетак овог писма са овом песмом :

Шта ћутиш, ћутиш, Србине тужни?
Протрљај очи, слава те зове,
Слава те зове на црно гробље —
На оно тужно Косово поље.

Та да ли живиш, та да ли чујеш
Ту црну клетву, тај уздах тешки,
Да ли још памтиш, да ли још знадеш
За онај бојак, бојак витешки?

Грешниче тешки, тргни се, тресни
Ланцем о земљу, нек' мине мрак,
Нек душман види, нек душман чује,
Да Срб' још живи, да је јунак.

Какав је утисак на слушаоце учинила ова песма, то сваки може лако поњати ако само не заборави да се је она певала у Брчком гди на 10—15 корачаја од овога збора вазда стојаше чета наоружаних турских заптија. . .

По свршетку ове песме Г. Прота наши здравицу босанскоме митрополиту Г. Дионисију. По претходној благодарности, којом захваљиваше своме митрополиту што се потрудио доћи да освети цркву њихову, он исказа даље својом здравицом такву жељу, да њихов архипастир *буде одјако* народски архипастир и да срдечно ушав у народске стварне жеље и потребе, *буде права* подпора и светилник српске цркве, која је неразднојно скопчана са народом и народњим животом.

Здравица ова и ако се прими као израз добрих жеља патриоте и љубимца странке народње г. Проте, али се и пак могло приметити, као да говорник хтеде напоменути своме архипастиру, да овај одире није био уз народ и са народом.

Но да би читаоци знали, одкуда такав говор код проте то треба предходно да знају ко је тај прота.

Прота Стево учио се као млад човек у нашим школама у Београду, и то у оно благодетно време док живот у Србији беше жи-

www.unil.rs

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

вог појезије и обилатих нада. Имајући добро срце од саме при-
роде, он је под утицајем још срећних околности развијао се и растао
до карактера који сачуствује свему оном што је истинско, поштено,
узвишено, лепо. А ко једном осети у себи ова богомдана начела и
сроди се с њима, тај већ више не живи животом оделитим, себич-
ним. Његов живот, његова радња стоји вазда у свези са животом
и радњом општега живота и рада. Он се радује онда кад се сви
радују, а страда и тужи ако ма и један члан друштвени страда и
тужи. Са овим начелом, са оваквим својствима он се беше вратио
у своју постојбину. Но шта је тамо затекао и какво га је земљиште
за његову радњу очекивало? У друштву развијена беше највећа
себичност. Богаташи српски беху у дослугу са великашима тур-
ским. Међу њима беху пословице као догме: „Гледај себе! шта
кукаш на туђем гробу кад му незнаш имена? Мувте је и сирће
слатко и т. п.“ У меџлису (у суду) турском дуваше тај исти ве-
тар, те вазда правду и правцу наносаше на онога, који је богат,
који има гласа и аваза у дружини. А у цркви? У цркви беше још
горе но игде. Путници који Турску у накре проучише, једногласно
тврде, да Турчин има бар *севаши* и да је и с њим лакше живети у
друштву него ли с *фанариотима који од ископи* бише и осташе *лстеци*.
И заиста под њима не беше цопа у Босни, који није био оглобљен,
не беше цркве од које они неби одвлачили бар половину ако не и
више свега прихода; не беше клирика, који је могао бити рукопо-
ложен, док не плати знатну суму своме владици па апарта имао је
многи и многи да чека и изгледа парохују и да за ово плаћа из-
нова. А већ да и не говоримо о том, што је се могао за добру суму
рукоположити и онај, који није умео бекнути ни две у накрст, и
т. под. Ево каква беше средина у коју је дошао из Србије наш
млади Стево, сада прота брчански!

У оваквој средини њему предстојаху (као што он сам прича)
два пута: да подлегне општој струји и току живота, и да заједно
с осталим граби и пљачка сиротињу, па тако да има части код
турака, владика, великаша српских, па богме и да на меком по-
спава и да се лепо порани и што-но реч повоза; или да изађе на
одпор свему постојећем стању, па да од силних *мира сега* трпи
и гонење и сваку невољу. Но он избра овај последњи пут и на-
црта у души својој непоколебљив програм по коме ће ићи. Веран
овоме програму, он отворено поче да напада и на владике и на
Турке и на Србе себичњаке, износећи њихове слабости и њихове
мане. Турци покушаше да му даду место у меџлису, еда би га тако

за се задобили. И нехотично падају нам овде на ум оне речи злого духа које у пустињи изговори Исусу: „*све ћу ти дати, само ако клекнеш на колена и поклониш ми се.*“ Владике покушаше с протом то исто давши му најпре презредну парохију а наскоро и протство шаптајући му такође устима искушеника Исусовог: „*јурни са висине храма и заплаци ову светину па да живимо.*“ А Срби — богаташи? Они по својој практичној мудрости тврдише оно, што за њих беше свагдашњом девизом, и што зли дух такође нуђаше Исусу у пустињи а на име: *ако си јунак, и камење претвори у хљоб па да једемо.* Но Прота Стево издржа и ово искушење али у правцу своје непопусти. Јест истина да га Турци за то истискоше из меџдиса; али је меџдис много и много чуо од проте што неможе нигда заборавити и што је допринело да Турци колико толико пазе на правду и правцу без обзира ко стоји пред судом — Турчин или Србин. Јест истина да га за то и Митрополит поче гонити, одричући му чак и *протство*, које му је претходник његов дао; али је прото успео да у свези с осталим свештенством затвори врата владикама од каса црквених, од намета и глобе и т. под. Јест истина да и сами Срби богаташи почеше да се плаше свога проте и да га се код таквога правца клоне; али је прота развио свест у њима, те данас и они виде, да сваки понајбоље гледа и чува себе тек онда, кад стоји у свези са осталом браћом својом, па се заднички подпомажу и бране.

У збору овоме о коме реч водимо, не беше ни једног који није овај правац проте Стеве познавао, па с тога се нико није ни збунио онаквом здравицом какву он напи своје Митрополиту. Шта више и сам Митрополит — испивши здравицу — рече једноме до себе седећем госту из Србије шалећи се: „Отац Степа има добро срце, па многе ствари не разуме. Ласно је бити Митрополитом у Србији, гди је отворено политичко поље, па се све бомбе међу на министре; но оди ти те буди митрополитом у Босни, гди тог поља политичког нема, па се све и сва очекује од тебе? Ако пођеш по вољи народу — осетићеш притисак од владе; ако пређеш на страну овој — онда си по мњењу народа издајник и свашта.“ Али га на ново срете с одговором један од првих и честитих грађана брчанских такође у шали: „*вала и јесте били изјелице народа ако хоћемо по правди да рекнемо; но хвала Богу и нашем честитом цару што вас малко поpriteже.*“

(НАСТАВИЋЕ СЕ.)